

Marta SAGAN*

 <https://orcid.org/0000-0003-1385-2141>

PRAWO DO RACHUNKU BANKOWEGO JAKO PRZEJAW OCHRONY KONSUMENTA. ZARYS PROBLEMATYKI

Abstrakt

Przedmiot badań: Przedmiotem artykułu jest problematyka dostępu konsumenta do rachunku bankowego jako instrumentu współcześnie w zasadzie nieodzownego w codziennej egzystencji. Ze względu na sposób uregulowania zagadnień powiązanych z tematyką opracowania przyjmuje ono charakter multidyscyplinarny, bowiem oprócz regulacji przewidzianych przez szeroko rozumiane prawo bankowe należy odnieść się do prawa cywilnego i konstytucyjnego. Tematyka ta nie była szeroko komentowana w piśmiennictwie z zakresu polskiego prawa bankowego.

Cel badawczy: Udowodnienie, że w obowiązujących przepisach brak, w ocenie autorki, uregulowań w stopniu dostatecznym gwarantujących prawo konsumenta do rachunku bankowego. Wobec powyższego przyjęto następującą strukturę tekstu: w zagadnieniach wstępnych przedstawiono tło dla dalszej analizy wraz z przytoczeniem stosownych danych statystycznych, kolejno skupiono się na podstawowych dla opracowania pojęciach – konsumenta, rachunku bankowego oraz umowy rachunku bankowego, a także prawa konsumenta do rachunku bankowego w kontekście bezpieczeństwa i wykluczenia finansowego. W podsumowaniu ujęto wnioski płynące z przeprowadzonych rozważań.

Metoda badawcza: Badania przeprowadzono przy wykorzystaniu metody formalno-dogmatycznej, natomiast jedynie pobocznie skorzystano z metody pozaprawnej, jaką jest analiza danych statystycznych.

Wyniki: Konkluzją przeprowadzonych rozważań jest zasadność wprowadzenia regulacji silnie gwarantujących konsumentowi realizację prawa do rachunku bankowego w przypadku nieuzasadnionej odmowy jej zawarcia.

Słowa kluczowe: prawo, konsument, rachunek bankowy, umowa.

* Dr, Uniwersytet Rzeszowski, Kolegium Nauk Społecznych, Instytut Nauk Prawnych, Zakład Prawa Finansowego; e-mail: m.sagan@o2.pl

1. Zagadnienia wstępne

W literaturze przedmiotu podnosi się, iż poruszana tematyka nie była dotychczas przedmiotem szczegółowych badań w pracach z zakresu polskiego prawa bankowego¹, a zatem podjęcie zagadnienia, jakim jest prawo konsumenta do rachunku bankowego², wydaje się uzasadnione. Sposób unormowania umowy rachunku bankowego w obowiązujących przepisach prawa polskiego wymaga

¹ Ciekawy i kompletny tekst dotyczący rozwiązań francuskich opracował **L. Góral**, *Prawo do rachunku bankowego i podstawowych usług bankowych jako fundamentalne prawo konsumenta na rynku usług bankowych we Francji*, w: **M. Jagielska, E. Sługocka-Krupa, K. Podgórski** (red.), *Ochrona konsumenta na rynku usług*, C.H. Beck, Warszawa 2016, s. 48–60, który wskazał także na lukę w piśmiennictwie dotyczącą charakteryzowanego zagadnienia. Warto także sięgnąć do artykułu wskazanego autora *Prawo do rachunku bankowego jako fundamentalne prawo konsumenta usług bankowych w Unii Europejskiej*, w: **E. Rutkowska-Tomaszewska** (red.), *Ochrona klienta na rynku usług finansowych w świetle aktualnych problemów i regulacji prawnych*, C.H. Beck, Warszawa 2017, s. 161–176 oraz jego monografii *Zintegrowany model publicznoprawnych instytucji ochrony rynku bankowego we Francji i w Polsce*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011, traktującej o szeroko rozumianym nadzorze nad rynkami finansowymi.

² Możliwość prowadzenia rachunków została zastrzeżona w aktualnie obowiązujących przepisach nie tylko dla banków. W ustawie z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 2412 ze zm.), dalej SkokU, przewidziano rachunek imienny członka kasy. Z kolei w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 659 ze zm. (dalej PłUsU), ustawodawca posługuje się określeniem „rachunek płatniczy” (art. 2 pkt 25 PłUsU), przez który rozumie się rachunek prowadzony dla jednego lub większej liczby użytkowników, służący do wykonywania transakcji płatniczych, przy czym przez rachunek płatniczy rozumie się także rachunek bankowy oraz rachunek członka spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej, jeżeli rachunki te służą do wykonywania transakcji płatniczych. Rachunek płatniczy został przez ustawodawcę zdefiniowany w odniesieniu do transakcji płatniczej. Wobec powyższego, mając na uwadze rachunki płatnicze prowadzone przez instytucje płatnicze lub instytucje pieniądza elektronicznego, ale także w odniesieniu do rachunków prowadzonych przez instytucje kredytowe lub SKOK-i, pojęcie to stanowi element definicji rachunku płatniczego. O konsekwencjach wynikających z powyższego por. **M. Pacak**, *Komentarz do art. 2*, w: **M. Pacak**, *Usługi płatnicze. Komentarz*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587452982/250422>; stan na 11.04.2020 r.

Rozdziały 7 i 8 działu III UsłPłU regulują problematykę dostępu do podstawowego rachunku płatniczego oraz przeniesienie rachunku płatniczego. Unormowania te są wyrazem implementacji do polskiego porządku prawnego Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/92/UE z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie porównywalności opłat związanych z rachunkami płatniczymi, przenoszenia rachunku płatniczego oraz dostępu do podstawowego rachunku płatniczego (Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 257/214). W przedmiotowym artykule skupiono się unormowaniach ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 2357 ze zm.), dalej PrBank, przy jedynie pobocznym sięgnięciu do wskazanych wyżej regulacji.

sięgnięcia w szerokim zakresie do regulacji prawa cywilnego, a temat niniejszego opracowania powiązany jest także z prawem konstytucyjnym.

Celem artykułu jest wykazanie, że aktualnie obowiązujące przepisy niedostatecznie gwarantują konsumentowi prawo do rachunku bankowego. Zagadnienia wstępne stanowią „tło” dla dalszych części pracy, w których przedstawiono najważniejsze dla rozważanej problematyki pojęcia, zagadnienie prawa konsumenta do rachunku bankowego w kontekście pojęć bezpieczeństwa i wykluczenia finansowego oraz konkluduje wraz z wioskami *de lege ferenda*. Dostęp do rachunku bankowego jest bowiem współcześnie narzędziem dla wielu nieodzownym w egzystencji, a z pewnością bardzo ułatwiającym dokonywanie wielu transakcji życia codziennego, ale konsument nie został wyposażony w instrumenty w stopniu dostatecznym gwarantujące mu realizację prawa do rachunku bankowego.

W początkowej części opracowania należy wskazać, w jaki sposób na potrzeby przedmiotowego artykułu rozumiane jest pojęcie prawa bankowego. W doktrynie bowiem rozróżnia się prawo bankowe *sensu largo*, czyli normy prawne regulujące funkcjonowanie systemu bankowego³, oraz prawo bankowe *sensu stricto*. Wąskie znaczenie tego terminu obejmuje natomiast PrBank jako podstawowy akt prawny, regulujący działalność banków⁴. Ze względu na sposób regulacji omawianego zagadnienia, wykraczający poza przepisy PrBank⁵, przyjęto szerokie rozumienie prawa bankowego.

Na wstępie zasadne wydaje się także podanie danych statystycznych dotyczących poruszanej problematyki. W ostatnich latach widoczny jest wzrost liczby

³ **R.W. Kaszubski**, *Funkcjonalne źródła prawa bankowego publicznego*, Wolters Kluwer, Kraków 2006, s. 13. Podobnie przedmiot prawa bankowego określa E. Fojcik Mastalska, a mianowicie jako „wszystkie normy regulujące organizację i funkcjonowanie systemu bankowego” (E. Fojcik-Mastalska, w: E. Fojcik-Mastalska (red.), *Prawo Bankowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2009, s. 11).

⁴ **A. Kawulski**, *Prawo bankowe. Vademecum dla kandydatów na aplikacje prawnicze oraz prawników przygotowujących się do egzaminów zawodowych*, Europejska Wyższa Szkoła Prawa i Administracji, Warszawa 2010, s. 12.

⁵ Chociażby na etapie określenia podmiotów wykonujących czynności bankowe – na podstawie art. 5 ust. 4 PrBank mogą być to jednostki organizacyjne inne niż banki, jeżeli przepisy odrębnych ustaw uprawniają je do tego. Uprawnienie takie przewidziano dla pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych (ich funkcjonowanie reguluje Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1992 r. w sprawie pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w zakładach pracy (Dz.U., nr 100, poz. 502 ze zm.) oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych (SkokU)). Por. także **W. Pyziół, A. Walaszek-Pyziół**, *pozycja prawna banku jako wykonawcy usług transferu środków pieniężnych*, Przegląd Prawa Handlowego 2012/3, s. 4–13.

osób korzystających z rachunków bankowych⁶. Z danych Banku Światowego wynika, że wśród Polaków w wieku minimum 15 lat prawie 87% posiada konto w banku, co oznacza, iż od 2014 r. ich odsetek zwiększył się o 9%⁷. Warto jednak zauważyć, że w tej samej grupie wiekowej rachunki bankowe ma 99% Niemców czy 94% Francuzów. Zwiększanie skali tego zjawiska niewątpliwie jest zjawiskiem pozytywnym. Powierzenie środków pieniężnych instytucjom finansowym powoduje z jednej strony zwiększenie poczucia bezpieczeństwa jednostek⁸, a z drugiej – minimalizację kosztów utrzymania pieniądza tradycyjnego w obiegu. Wzrost bazy depozytowej banków ponadto umożliwia wzrost akcji kredytowej, co bezpośrednio wpływa na poziom szeroko rozumianych inwestycji czy też konsumpcji. Należy także zauważyć, że detaliczne usługi finansowe⁹ stanowią stosunkowo dużą część obrotu bankowego. Przy zawieraniu i wykonywaniu umów przez konsumentów zauważalna jest znacząca dysproporcja – jedną stroną takiej umowy jest profesjonalnie świadczący tego typu usługi bank, drugą natomiast nieprofesjonalny odbiorca¹⁰. W piśmiennictwie szeroko komentuje się zmiany zachodzące w zakresie ochrony konsumenta na rynku usług finansowych¹¹.

⁶ Proponuje się przyjęcie terminu „ubankowienie”. Obserwatorium Językowe Uniwersytetu Warszawskiego – Najnowsze Słownictwo Polskie zarejestrowało hasło „ubankowienie” 9 marca 2017 r. Oznacza ono ‘odsetek osób korzystających regularnie z usług bankowych’, <http://nowewyrazy.uw.edu.pl/haslo/ubankowienie.html>; stan na 13.08.2019 r.

⁷ **A. Demirguc-Kunt, L. Klapper, D. Singer, S. Ansar, J.R. Hess, *The Global Findex Database 2017: Measuring Financial Inclusion and the Fintech Revolution***, Washington D.C. 2018, <http://documents.worldbank.org/curated/en/332881525873182837/pdf/126033-PUB-PUBLIC-pubdate-4-19-2018.pdf>; stan na 13.08.2019 r.

⁸ Kwota środków nieprzekraczająca równowartości w złotych 100 000 euro jest gwarantowana przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny w całości. W przypadkach szczególnych przewidziane są też gwarancje podwyższone.

⁹ Przyjęto pojęcie z Zielonej Księgi w sprawie detalicznych usług finansowych na jednolitym rynku (Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 5 czerwca 2008 r. w sprawie Zielonej Księgi w sprawie detalicznych usług finansowych na jednolitym rynku (2007/2287(INI)) (Dz. U. UE. C. z 2009 r., s. 285). Przez detaliczne usługi finansowe rozumie się usługi, takie jak rachunki bieżące, kredyty konsumpcyjne, produkty hipoteczne, oszczędnościowe, emerytalne, inwestycyjne i ubezpieczeniowe, udostępniane konsumentom detalicznym, w tym inwestorom indywidualnym. Na ten temat szeroko: **K. Waliszewski, I.D. Czechowska, *Instytucje bankowe i niebankowe na rynku detalicznych usług finansowych w Polsce***, CeDeWu, Warszawa 2019.

¹⁰ **D. Wojtczak, *Usługi bankowe w regulacjach Unii Europejskiej***, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369248656/289416>; stan na 17.09.2019 r.

¹¹ Por. **J. Monkiewicz, E. Rutkowska-Tomaszewska (red.), *Ochrona konsumenta na polskim i międzynarodowym rynku finansowym***, Wolters Kluwer, Warszawa 2019; **E. Rutkowska-Tomaszewska (red.), *Informacja na rynku usług finansowych***, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2019; **E. Rutkowska-Tomaszewska (red.), *Ochrona klienta na rynku***

Brak dostępu do rachunku bankowego, a w ujęciu szerszym – brak regulacji prawnych w aktualnie obowiązujących przepisach, które, w ocenie autorki, w dostateczny sposób gwarantowałyby konsumentowi możliwość skorzystania z prawa do rachunku bankowego¹², należy zakwalifikować jako jedną z przyczyn zjawiska wykluczenia finansowego¹³. Zjawisko to polega między innymi na niemożności skorzystania z pewnych usług bankowych¹⁴. Ograniczenie praw i wolności jest istotnym wątkiem podejmowanym w prawie konstytucyjnym¹⁵, a termin „wykluczenia” wiązany jest z „godnością” jako centralną kategorią systemu prawnego. Godność osoby ludzkiej oznacza, że „jednostka została wyróżniona jako najważniejsza i wzorcowa wartość dla innych wartości”. Takie jej ujęcie zabrania podejmowania, ale też zaniechania działań naruszających godność przez podmioty wyposażone we władztwo¹⁶.

usług finansowych...; E. Rutkowska-Tomaszewska, Ochrona prawna klienta na rynku usług bankowych, Wolters Kluwer, Warszawa 2013; **E. Rutkowska-Tomaszewska**, *Bankowość konsumencka*, w: **W. Góralczyk** (red.), *Problemy współczesnej bankowości. Zagadnienia prawne*, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369301199/41>; stan na 16.04.2020 r.; **A. Jurkowska-Zeidler**, *Konsekwencje zmian w systemie ochrony konsumenta usług finansowych*, *Gdańskie Studia Prawnicze* 2016/36, s. 193–208; **A. Jurkowska-Zeidler**, *Rzecznik Finansowy: nowa instytucja ochrony klienta na rynku usług finansowych*, *Gdańskie Studia Prawnicze* 2017/38, s. 351–366; **A. Jurkowska-Zeidler**, *Aktualne problemy ochrony klienta na rynku bankowym z perspektywy działalności Rzecznika Finansowego*, *Gdańskie Studia Prawnicze* 2018/39, s. 29–44; **D. Cyman**, *Kierunki zmian ochrony konsumenta usług finansowych w Unii Europejskiej*, *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio H* 2016/L (4), s. 39–47.

Warto sięgnąć ponadto do kompleksowego opracowania Doradczego Komitetu Naukowego przy Rzeczniku Finansowym – *Diagnoza stanu badań nad ochroną klientów rynku finansowego w Polsce. Raport otwarcia*, https://rf.gov.pl/pdf/DKN_Raport_Otwarcia.pdf; stan na 7.04.2020.

- ¹² W niektórych krajach prawo do rachunku bankowego uznawane jest za jedno z podstawowych praw ekonomicznych i społecznych. **G. Gloukowiezoff**, *Le droit au compte: promesse tenue?*, *RDSS* 2014, s. 366, cyt. za: **L. Góral**, *Prawo... Bank Francji jest odpowiedzialny za wyznaczenie instytucji kredytowej, w której otwarty ma zostać rachunek bankowy w przypadku odmowy ze strony wybranej przez konsumenta*.
- ¹³ **E. Stola**, *Ubankowienie społeczeństwa a rozwój sektora bankowego w Polsce*, *Rozprawy Ubezpieczeniowe. Konsument na rynku usług finansowych* 2018/30 (4), s. 81–95.
- ¹⁴ Na temat zjawiska wykluczenia finansowego wyczerpująco traktuje artykuł **M. Czarneckiej**, *Wykluczenie finansowe i integracja finansowa – aspekty terminologiczne*, *Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego Studia i Prace/Szkoła Główna Handlowa* 2018/1, s. 63–83. Por. też **A. Alińska**, *Problem wykluczenia finansowego w Polsce*, *Ekonomiczne Problemy Usług – Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego* 2011/76 (682), s. 9–22.
- ¹⁵ Por. **K. Zaradkiewicz**, *Instytucjonalizacja wolności majątkowej*, tom XLV Studiów i Materiałów Trybunału Konstytucyjnego, Warszawa 2013.
- ¹⁶ **K. Complak**, *Zasada ochrony godności człowieka normatywnym nakazem obowiązującym prawodawców i organy stosujące prawo*, w: **L. Wiśniewski** (red.), *Wolności i prawa jednostki*

Podstawowe uregulowania dotyczące ograniczenia wolności zawiera art. 31 ust. 3 Konstytucji¹⁷. W kontekście prawa do rachunku bankowego zasadne wydaje się przyjęcie koncepcji istoty prawa i wolności pochodzącej z konstytucjonalizmu niemieckiego (*Wesensgehalt*)¹⁸. Zakłada ona wyodrębnienie w ramach każdego prawa i wolności pewnych elementów podstawowych (zwanym rdzeniem) oraz dodatkowych (otoczki). Bez rdzenia dane prawo w ogóle nie zaistnieje, natomiast otoczka może być modyfikowana, co nie oznacza automatycznie zniszczenia tożsamości danego prawa czy wolności¹⁹.

2. Podstawowe pojęcia

Temat niniejszego opracowania wymaga przybliżenia znaczenia pojęć konsumenta, rachunku bankowego²⁰ oraz regulacji mających za przedmiot umowę rachunku bankowego.

oraz ich gwarancje w praktyce, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2006, s. 7–20. Powoływane się na godność człowieka rodzi trudności w praktyce stosowania prawa. Autor przytacza orzecznictwo sądów administracyjnych związane z problematyką godności w kontekście odmowy udzielenia pożyczki (s. 18).

¹⁷ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 ze zm.), dalej Konstytucja. Przywołany przepis stanowi, że ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

¹⁸ Szerzej na ten temat: **M. Ławrynowicz-Miklaszewicz**, *Koncepcja istoty wolności i praw jednostki oraz aspekt formalny ich ograniczenia*, Przegląd Prawa Konstytucyjnego 2014/4 (20), s. 73–93; **A. Stępkowski**, *Problem „istoty” prawa podstawowego w perspektywie klasycznych teorii prawa podmiotowego*, Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie 2013/13/4, s. 115–126; **A. Śledzińska-Simon**, *Analiza proporcjonalności ograniczeń konstytucyjnych praw i wolności. Teoria i praktyka*, Wrocław 2019, http://bibliotekacyfrowa.pl/Content/95617/Analiza_proporcjonalnosci_ograniczen_konstytucyjnych_praw_i_wolnosci.pdf; stan na 24.09.2019 r.

¹⁹ Wyrok TK z 25 maja 1999 r., sygn. SK 9/98 (OTK 1999/4, poz. 78), por. **L. Garlicki**, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2018, s. 122–123.

²⁰ W artykule pobocznie, głównie w postaci sygnalizacji zagadnienia w przypisach do tekstu, uwzględniono problematykę innych typów rachunków, szczegółowo skupiając się na przykładzie rachunku bankowego.

Art. 22¹ KC²¹ stanowi, że za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Przytoczony przepis zawiera definicję legalną konsumenta, ale nie wskazuje konsekwencji prawnych zastosowania tego pojęcia²². Ogólna ochrona konsumenta uregulowana jest w innych przepisach KC, a przepisy szczególne chroniące konsumenta zawarte są w odrębnych aktach prawnych²³.

Pojęcie „rachunku bankowego” nie ma definicji legalnej²⁴. Ustawodawca w PrBank wymienił przykładowe rodzaje rachunków, ale oprócz rachunku powierniczego oraz wspólnego żaden inny nie został zdefiniowany. *Słownik Języka Polskiego* natomiast określa „rachunek” w jednym ze znaczeń jako ‘wyrażony w liczbach stan majątku albo kapitału jako rezultat obrotów finansowych; też: zapis wpływów i wydatków’²⁵. Rachunek bankowy winien być rozważany na dwóch płaszczyznach – materialnej i formalnej. W ujęciu materialnym rachunek bankowy to stosunek prawny pomiędzy bankiem a klientem²⁶ (posiadaczem rachunku). Z kolei na płaszczyźnie formalnej jest on odzwierciedleniem tego stosunku prawnego w księgach banku w formie tzw. konta, na którym zapisuje się operacje pieniężne wykonywane przez bank w wyniku poleceń posiadacza rachunku²⁷.

Umowa rachunku bankowego jest umową nazwaną regulowaną przede wszystkim przez art. 725–733 KC²⁸ oraz rozdział 3 PrBank poświęcony rachun-

²¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks Cywilny (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1145 ze zm.), dalej KC. Różne ujęcia pojęcia konsumenta w regulacjach unijnych i wspólnotowych zestawia **A. Niczyporuk**, *Ochrona interesów konsumenta na rynku detalicznych usług bankowych w Polsce na tle Unii Europejskiej*, CeDeWu, Warszawa 2018, s. 45.

²² **Z. Radwański**, *Prawo cywilne – część ogólna*, C.H. Beck, Warszawa 2004, s. 201.

²³ **T. Sokolowski**, *Komentarz do art. 22(1)*, w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna, wyd. II*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587244795/128044>; stan na 13.08.2019 r.

²⁴ Na ten temat por. **W. Srokosz**, *Czynności bankowe zastrzeżone dla banków*, Branta, Bydgoszcz–Wrocław 2003.

²⁵ <https://sjp.pwn.pl/slowniki/rachunek.html>; stan na 11.08.2019 r.

²⁶ Artykuł koncentruje się na zagadnieniach poświęconych konsumentowi, którego zdefiniowano powyżej. W miejscach, w których użyto sformułowania „klient”, poczynione uwagi odnoszą się do szerszego niż konsumenci w rozumieniu art. 22¹ KC kręgu adresatów. Wyczerpująco problem relacji tych pojęć został potraktowany przez **E. Rutkowską-Tomaszewską** w cytowanym już dokumencie *Diagnoza stanu...*, s. 15–17.

²⁷ **Z. Żabiński**, *Umowa rachunku bankowego*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1967, s. 9.

²⁸ Przepisy nie wymieniają *expressis verbis* ani nie definiują rodzajów rachunków w spółdzielczych kasach. Wykładnia przepisu art. 725 KC może pośrednio posłużyć w wyszczególnieniu ogólnych typów rachunków, jakie mogą być prowadzone przez spółdzielcze kasy, a mianowicie: rachunki rozliczeniowe (bieżące i pomocnicze), rachunki lokat terminowych, rachunki

kom bankowym, w tym umowie rachunku bankowego²⁹. Zastosowanie do umowy rachunku bankowego znajdują też w pewnym zakresie ustawy szczególne³⁰, akty wykonawcze oraz wewnętrzne regulacje banków – wzorce umowne. Wzorce umowne to zbiory klauzul umownych przygotowane przed zawarciem umowy, przeznaczone do wielokrotnego stosowania, określające treść stosunku prawnego³¹. Przybierają w szczególności postać ogólnych warunków umów, wzoru umowy czy też regulaminu³², które w praktyce często wykorzystywane są przy zawieraniu umów rachunku bankowego. W orzecznictwie wskazuje się, że normy zawarte w regulaminie bankowym nie mogą być zaliczone do norm powszechnie obowiązującego prawa, tworzenie którego należy do wyłącznej kompetencji konstytucyjnych organów państwa. Regulaminy zawierają normy indywidualne i konkretne, tworzone „prywatnie”, które swoją moc wiążącą uzyskują jedynie na podstawie zgodnej woli obu stron³³. Oceniane winny być każdorazowo przez pryzmat przesłanek z art. 384 i n. KC.

Essentialia negotii umowy rachunku bankowego określa art. 52 PrBank³⁴, zaś katalog podstawowych typów rachunków bankowych został unormowany

oszczędnościowe, rachunki oszczędnościowo-rozliczeniowe oraz rachunki terminowych lokat oszczędnościowych. Szerzej na ten temat: **P.M. Gluchowski**, *Umowa rachunku w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej*, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369200305/229012>; stan na 8.04.2020 r. Por. przypis 34.

²⁹ Taki sposób regulacji **A. Kawulski** uznaje za specyficzny i opowiada się za uregulowaniem umowy rachunku bankowego w jednym akcie prawnym. Por. **A. Kawulski**, *Prawo bankowe. Komentarz*; <https://sip.lex.pl/#/commentary/587390093/187533>; stan na 8.11.2018 r.

Za pozostawieniem unormowań dotyczących rachunków bankowych w KC opowiada się **R. Tollik**, *O niecelowości usuwania z polskiego kodeksu cywilnego przepisów o rachunku bankowym (art. 725–733) i przenoszenia ich do ustawy Prawo bankowe*, *Bank i Kredyt* 2003/10, s. 46–50.

³⁰ Np. SkokU.

³¹ Postanowienia dotyczące wysokości oprocentowania oraz warunków jej zmiany mogą zostać zamieszczone jedynie w umowie w rozumieniu art. 385 § 1 KC albo też we wzorze (formularzu) tej umowy. Nie spełnia tego wymogu ani odesłanie w umowie (formularzu umowy) do innego wzorca umowy, ani tym bardziej uregulowanie omawianej kwestii w tym innym wzorcu umowy (w szczególności w regulaminie). Tak: **A. Pyrzyńska**, *Wzorzec umowy jako źródło zastrzeżenia odsetek w stosunkach bankowych*, *Prawo Bankowe* 2008/1, s. 20–23.

³² **K. Skubisz-Kępka**, *Komentarz do art. 384*, w: **M. Frasz, M. Habdas**, *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna (art. 353–534)* i powołana tam literatura, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587770097/567537>; stan na 7.04.2020 r.

³³ Wyrok SN z 13.04.2005 r., IV CK 663/04, LEX nr 284687.

³⁴ Por: **M. Bączyk**, *Umowy w zakresie czynności bankowych*, w: **S. Włodyka** (red.), *System Prawa Handlowego, t. V, Prawo umów handlowych*, C.H. Beck, Warszawa 2006, s. 1071–1274; **W. Pyziol**, *Umowa rachunku bankowego*, w: **Z. Radwański** (red. serii), **J. Panowicz-Lipska** (red.), *System*

w art. 49 PrBank³⁵. Mimo występowania w doktrynie różnic w postrzeganiu podstawowych obowiązków banku, wynikających z umowy rachunku bankowego, jak i też różnego ich ujmowania, do *essentialia negotii* umowy rachunku bankowego niewątpliwie należą przyjmowanie oraz ewidencjonowanie środków pieniężnych, obowiązek ich zwrotu, a także obowiązek informowania posiadacza o stanie zgromadzonych środków (art. 725–728 KC). Ze względu na użycie w treści powołanego przepisu zwrotu „w szczególności” katalog ten należy uznać za otwarty. Możliwe jest zatem prowadzenie przez banki innych rodzajów rachunków bankowych, pod warunkiem, że przewidują to przepisy odrębne³⁶.

Artykuł 49 PrBank normuje ponadto krąg podmiotów, dla których bank może prowadzić określone typy rachunków. W literaturze przedmiotu podkreśla się, że taki rodzaj regulacji, tzn. utrzymywanie ograniczeń podmiotowych dotyczących prowadzenia określonych kategorii rachunków bankowych jest reliktem okresu sprzed transformacji ustrojowo-gospodarczej w Polsce³⁷ i proponuje, żeby możliwość dopuszczalności otwarcia i prowadzenia danego rodzaju rachunku bankowego pozostawić praktyce bankowej³⁸. W niniejszym opracowaniu skupiono się na

Prawa Prywatnego. t. VIII, Prawo zobowiązań, Część szczegółowa, C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 469–540.

W umowie rachunku bankowego należy określić jego walutę. Rachunki w walucie obcej stały się popularne w okresie zwiększonego zainteresowania kredytami hipotecznymi.

Art. 52 PrBank stosuje się do umów, do których nie stosuje się UśPIU lub ich stosowanie zostało ograniczone (np. przez art. 5 UśPIU).

³⁵ Do podstawowych typów rachunków bankowych ustawodawca zalicza rachunki rozliczeniowe, w tym bieżące i pomocnicze, oraz rachunki VAT, rachunki lokat terminowych, rachunki oszczędnościowe, rachunki oszczędnościowo-rozliczeniowe, w tym rachunki rodzinne, oraz rachunki terminowych lokat oszczędnościowych oraz rachunki powiernicze.

³⁶ Por. **P. Bodyl-Szymala**, *Maloletni posiadaczem rachunku bankowego cz. 1*, Prawo Bankowe 2004/12, s. 76–83.

³⁷ **Z. Ofiarski**, *Prawo bankowe. Komentarz*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587344413/141853>; stan na 11.08.2019 r.

³⁸ **J. Mojak**, *Pojęcie czynności bankowych. Regulacja działalności banków a prawo handlowe*, Lubelskie Wydawnictwa Prawnicze, Lublin 2010, s. 306–307.

Niektóre z wyszczególnionych w art. 49 PrBank rodzajów rachunków, jak na przykład rachunek oszczędnościowy czy rachunek rodzinny (art. 49 ust. 4 PrBank, art. 52 ust. 2a PrBank, art. 52a PrBank), uregulowane zostały w drodze *lex specialis* względem unormowania umowy rachunku bankowego.

Rachunek oszczędnościowy może być prowadzony wyłącznie dla: osób fizycznych, szkolnych kas oszczędnościowych, pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych, rad rodziców (art. 49 ust. 3 PrBank), co stanowi pewnego rodzaju ograniczenie zasady swobody umów. Umowa rachunku oszczędnościowego została uregulowana jako umowa podmiotowo kwalifikowana, co niewątpliwie wpływa na swobodę wyboru kontrahenta. W dalszej kolejności rzutuje także

ogólnej koncepcji prawa konsumenta do rachunku bankowego. Nie będą szerzej komentowane zasygnalizowane w przypisach poszczególne przypadki możliwości otwarcia przez dany podmiot konkretnego typu rachunku bankowego, bowiem głównym celem artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie, czy z obowiązujących przepisów można wywieść prawo konsumenta do rachunku bankowego.

3. Prawo konsumenta do rachunku bankowego a bezpieczeństwo i wykluczenie finansowe

Przez prawo konsumenta do rachunku bankowego należy rozumieć nie tylko prawo do otwarcia rachunku, ale także do dokonywania operacji bankowych możliwych za jego pośrednictwem. Należałoby uznać, że stanowi jeden z przejawów ochrony konsumenta na rynku usług finansowych³⁹. W praktyce nie oznacza ono jednak, iż bank ma w każdym przypadku obowiązek zawarcia umowy rachunku bankowego⁴⁰, mimo tego, iż w doktrynie wskazuje się, że co do zasady

na ocenę dopuszczalności i zasadności odmowy zawarcia umowy rachunku bankowego przez bank. Szerzej na ten temat: **E. Niezbecka**, *Treść umowy – prawa i obowiązki stron*, w: **A. Kidyba** (red.), *Kodeksowe umowy handlowe*, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369290945/327687>; stan na 8.04.2020 r.

Rachunek rodzinny z kolei prowadzony jest wyłącznie dla osób fizycznych, którym przyznano świadczenia niepodlegające egzekucji, o których mowa w art. 833 § 6 i 7 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2019 r., poz. 1460 ze zm.), z wyjątkiem świadczeń alimentacyjnych.

³⁹ Ochrona konsumenta realizowana jest głównie przez system instytucji powołanych dla realizacji tego celu. Wskazuje się, że normy wypływające z nawet odpowiednio skonstruowanych przepisów prawa materialnego, gwarantujących konsumentowi daleko posuniętą ochronę, nie są realizowane do czasu zainicjowania procesu weryfikacji sytuacji prawnej konsumenta. Tak: **M. Skory**, *Klauzule abuzywne w polskim prawie ochrony konsumenta*, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369148937/12>; stan na 8.04.2020 r.

⁴⁰ **L. Góral**, *Prawo...*, s. 49. Autor wskazuje jako przyczyny odmowy zawarcia przez bank umowy, takie jak brak stałych dochodów, brak miejsca zamieszkania, brak zaufania do klienta, który wcześniej naruszył postanowienia umowy rachunku bankowego, co doprowadziło do wypowiedzenia umowy rachunku bankowego. Przeglądu przyczyn, dla których banki odmawiały otwarcia rachunku bankowego przez Internet, dokonano w artykule z 20.03.2019 r. autorstwa **J. Blikowskiej**, *Banki mogą odmówić założenia rachunku przez internet*, <https://pieniadze.rp.pl/oszczednosci/konta-bankowe/19875-odmowa-zalozenia-konta-przez-internet>; stan na 20.08.2019 r. Na interesujący przypadek odmowy zwrócono uwagę w tekście dostępnym pod adresem: <https://subiektywnieofinansach.pl/nie-zgodzil-sie-na-dziwny-zwyczaj-banku-wiec-ten-odmowil-mu-prowadzenia-konta-czy-przy-okazji-bank-zlamal-swoje-wlasne-zasady/>; stan na 20.08.2019 r.

nie może odmówić zawarcia umowy rachunku bankowego⁴¹. Kierując się zasadą swobody umów wyrażoną w art. 351¹ KC, należy stwierdzić, że obowiązek zawarcia umowy rachunku bankowego mógłby wynikać z aktów prawnych o randze ustawy bądź przepisów wykonawczych do ustawy. W aktualnym stanie prawnym banki takiego obowiązku w stosunku do konsumentów nie mają⁴². Stan taki, jak zasygnalizowano na wstępie, można wskazać jako jedną z przyczyn wykluczenia finansowego. Na podstawie aktualnie obowiązujących przepisów ograniczenie swobody umów i autonomii woli stron usług finansowych w innych niż omawiany obszarach głównie dotyczy ingerencji czynnika publicznego w obszar będący przedmiotem (zgodnie z tradycyjnym ujęciem prawa cywilnego) dla niezależnych decyzji podmiotów prawa cywilnego. Innymi słowy, przez czynnik publiczny należy rozumieć włączanie do stosunków cywilnoprawnych elementów kojarzonych z interesem publicznym, czyli ochroną klienta na rynku finansowym⁴³. Wskazuje się, że w kształtowaniu systemu ochrony konsumentów usług finansowych, który mógłby być określany mianem pełnego, udział należy zapewnić trzem grupom podmiotów (konsumentom, instytucjom finansowym oraz organom administracji publicznej, w tym nadzoru finansowego)⁴⁴. Interwencja państwa w stosunki zobowiązaniowe – należące do prawa prywatnego⁴⁵ – winna być uznana za uzasadnioną skutkami leżącymi w kręgu skutków odczuwalnych

⁴¹ Dotyczy to osoby, która spełnia wymogi formalne danego banku i złoży wymagane dokumenty.

⁴² **W. Pyziol**, *Umowa rachunku bankowego*, Wydawnictwa Prawnicze PWN, Warszawa 1997, s. 49.

⁴³ **A. Jurkowska-Zeidler**, *Aktualne...*, s. 43. Warto sięgnąć także do pozycji: **E. Rutkowska-Tomaszewska**, *Zakres podmiotowy ochrony klienta i jej mechanizmy na tle regulacji dotyczących dystrybucji ubezpieczeń*, w: **B. Gnela, M. Szaraniec** (red.), *Dystrybucja usług ubezpieczeniowych: wybrane zagadnienia prawne*, Difin, Warszawa 2017, s. 83–107; **W. Kwaśnicki, E. Rutkowska-Tomaszewska** (red.), *Ekonomia jako dyscyplina naukowa i kierunek kształcenia. Aktualne trendy i pożądane kierunki zmian*, Difin, Warszawa 2020.

⁴⁴ **D. Cyman**, *op. cit.*, s. 46.

⁴⁵ Podział na prawo publiczne i prawo prywatne dokonany przez Ulpiana uznawany jest za pierwszy i jednocześnie na tyle pełny, że zachował się do czasów nowożytnych („prawem publicznym są te normy, które odnoszą się do ustroju państwa rzymskiego, prawem prywatnym te, które dotyczą interesu poszczególnych jednostek: niektóre normy są bowiem stanowione w interesie ogółu, inne zaś w interesie jednostek”). W literaturze przedmiotu wskazuje się współcześnie także wiele innych kryteriów (por. np. **J. Nowacki**, *Prawo publiczne – prawo prywatne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1992, s. 51; **W. Jakimowicz**, *Publiczne prawo podmiotowe*, Zakamycze, Kraków 2002, s. 160–163), a w odniesieniu do poruszanej problematyki warto odnieść się do podziału dokonanego przez M. Safjana opartego na kryterium regulacji: **M. Safjan**, w: **M. Safjan** (red.), *System prawa prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna*, t. I, C.H. Beck, Warszawa 2012, s. 31–51.

na poziomie konsumenta, czyli zmniejszeniem stopnia ryzyka systemowego na rynku usług finansowych⁴⁶.

W tym miejscu zasadne wydaje się przytoczenie art. 76 Konstytucji, który stanowi, że „władze publiczne chronią konsumentów, użytkowników i najemców przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Zakres tej ochrony określa ustawa”. Przytoczony przepis ma charakter ogólny. Nie precyzuje środków ochrony, skutków naruszeń ani też trybu postępowania w przypadkach ich naruszenia⁴⁷. Nie ujęto go w formułę prawa podmiotowego, co oznacza, że z przepisu tego nie można wywodzić bezpośrednio żadnych uprawnień ani roszczeń jednostki. W doktrynie wskazuje się, że zarzut jego naruszenia nie może stanowić samostojącej podstawy skargi konstytucyjnej⁴⁸, ale nie jest to stanowisko jednogłośne⁴⁹.

Z kolei w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego zaakcentowano autonomiczne znaczenie pojęcia konsumenta w związku z art. 76 Konstytucji⁵⁰. Trybunał wskazał, iż obowiązki ochronne spoczywające na władzach publicznych „obejmują konieczność zapewnienia określonych minimalnych gwarancji ustawowych wszelkim podmiotom, w szczególności osobom fizycznym, które [...] zajmują słabszą pozycję [...] ekonomiczną w ramach ich relacji z profesjonalnymi uczestnikami

⁴⁶ D. Cyman, *op. cit.*, s. 47.

⁴⁷ W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. VII, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587434058/428329>; stan na 13.08.2018 r.

⁴⁸ Tak E. Łętowska, *Wpływ Konstytucji na prawo cywilne*, w: M. Wyrzykowski (red.), *Konstytucyjne podstawy systemu prawa*, Instytut Spraw Publicznych, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2001, s. 131–141. Wskazuje ona, że mimo tego, iż art. 76 nie jest pozbawiony normatywnej treści czy bezpośredniej stosowności, to nie daje możliwości skutecznego wniesienia na jego gruncie skargi konstytucyjnej. Por. E. Łętowska w recenzji książki P. Miklaszewicza, *Obowiązki informacyjne w umowach z udziałem konsumentów na tle prawa Unii Europejskiej*, Państwo i Prawo 2009/5, s. 123–126. Potwierdzeniem tego poglądu jest wyrok TK z 13 września 2011 r., sygn. akt K 8/09, OTK-A 2011/7, poz. 72.

⁴⁹ L. Garlicki, M. Derlatka, *Komentarz do art. 76 w: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom II, wyd. II*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587744286/541726>; stan na 14.08.2019 r.

W przywołanym opracowaniu, którego autorzy podzielają pogląd E. Łętowskiej, wskazano zwolenników poglądu przeciwnego. Por. J. Węgrzyn, *Prawo konsumenta do informacji w Konstytucji RP i w prawie unijnym*, Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2013, s. 102; P. Miklaszewicz, *Obowiązki informacyjne w umowach z udziałem konsumentów na tle prawa Unii Europejskiej*, Wolters Kluwer, Warszawa 2008, s. 132.

⁵⁰ S. Kalus, *Komentarz do art. 22(1)*, w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna (art. 1–125)*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587748111/545551>; stan na 11.08.2019 r. Por. Wyrok TK z 2 grudnia 2008 r., sygn. akt K 37/07, OTK-A 2008/10, poz. 172, wyrok TK z 13 września 2005 r., sygn. akt K 38/04, OTK-A 2005/8, poz. 92.

gry rynkowej”⁵¹. Aby urzeczywistnić ideę solidarności partnerów społecznych (art. 20 Konstytucji), Trybunał Konstytucyjny nakazuje poszukiwanie mechanizmów równoważących interesy stron „w sposób minimalizujący ewentualne antagonizmy” i wskazuje, że może wymagać to stanowienia właściwych regulacji osłonowych⁵². Przepis ten nakłada na władze publiczne obowiązek podejmowania wskazanych w nim działań, a ochronę „konsumentów, użytkowników i najemców” traktuje jako ogólniejszą wartość konstytucyjną⁵³, wskazującą kierunek stanowienia i stosowania przepisów prawa.

Samo pojęcie bezpieczeństwa pojawia się w Konstytucji wielokrotnie, jednakże nie zostało ono zdefiniowane w ustawie zasadniczej. Najczęściej występuje w rozdziale poświęconym prawom jednostki, a jako pewnego rodzaju kategoria szczególna – mowa bowiem o bezpieczeństwie konsumentów, użytkowników i najemców – będącym przedmiotem niniejszych rozważań art. 76. Termin „bezpieczeństwo” występuje w Konstytucji w powiązaniu z doprecyzowaniem rodzaju bezpieczeństwa (rozumianym podmiotowo: obywateli; państwa; konsumentów, użytkowników i najemców, a także przedmiotowo: wewnętrznym; zewnętrznym; ekologicznym oraz z bezpiecznymi warunkami pracy)⁵⁴.

W kontekście rozważania prawa konsumenta do rachunku bankowego niezbędne wydaje się posłużenie terminem bezpieczeństwa finansowego. Oznacza on w ogólnej postaci brak zagrożeń w sferze finansów publicznych, finansów przedsiębiorstwa, ubezpieczeń, bankowości czy finansów osobistych gospodarstw domowych⁵⁵. Szczególną uwagę w treści powyższej definicji należy zwrócić na bezpieczeństwo finansowe rozumiane jako brak zagrożeń w sferze bankowości i finansów osobistych, bowiem to właśnie w tym zakresie urzeczywistnić się może problem wykluczenia finansowego. Stan zagrożenia czy też braku bezpieczeństwa finansowego należałoby powiązać z problemem wykluczenia, na przykład w sytuacji, w której konsument, nie będąc wyposażonym w dostateczne gwarancje realizacji prawa do rachunku, nie może swobodnie dokonywać prostych czynności życia codziennego, jak chociażby korzystanie z różnego rodzaju płatności bezgotówkowych.

⁵¹ Przywołany powyżej wyrok TK, sygn. akt K 37/07.

⁵² Wyrok TK z 17 marca 2008 r., sygn. akt K 32/05 (Dz.U. z 2008 r., nr 51, poz. 299).

⁵³ Wyrok TK z 26 września 2000 r., sygn. akt P 11/99 (Dz.U. z 2000 r., nr 81, poz. 921).

⁵⁴ **A. Bień-Kacala**, *Bezpieczeństwo w Konstytucji RP z 1997 r. – wstępna diagnoza*, Przegląd Prawa Konstytucyjnego 2015/2 (15), s. 11–28.

⁵⁵ **K. Jajuga**, *Elementy nauki o finansach. Kategorie i instrumenty finansowe*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007, s. 15.

W tym miejscu należy podkreślić, że ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw⁵⁶ w celu implementacji Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/92/UE z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie porównywalności opłat związanych z rachunkami płatniczymi, przenoszenia rachunku płatniczego oraz dostępu do podstawowego rachunku płatniczego⁵⁷ wprowadziła regulacje mające za przedmiot dostęp do podstawowego rachunku⁵⁸, jednak w dalszym ciągu brak im, w ocenie autorki, skutecznych mechanizmów gwarantujących ich zastosowanie względem konsumenta⁵⁹.

Na gruncie prawa polskiego podstawowy rachunek płatniczy jest jednym z typów rachunku płatniczego prowadzonego dla konsumentów (art. 59ia ust. 2 UsłPłU) przez ograniczony podmiotowo krąg dostawców usług płatniczych⁶⁰: banki krajowe, oddziały banków zagranicznych, instytucje kredytowe i ich oddziały oraz spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe (art. 59ia ust. 1 UsłPłU)⁶¹. Przepisy te miały na celu umożliwienie konsumentom nieposiadającym innego rachunku dostępu do podstawowego rachunku płatniczego⁶² oraz do podstawowych usług płatniczych. Rachunek ten winien być prowadzony co do zasady nieodpłatnie, jeżeli dotyczy krajowych transakcji płatniczych. Nieodpłatność określonej ustawowo liczby transakcji miało stanowić zachętę do korzystania z tego rodzaju rachunku, a w konsekwencji stać się jedną z przyczyn wpływających korzystnie

⁵⁶ Ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1997 ze zm.).

⁵⁷ Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 257/214, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0092>; stan na 11.08.2019 r.

⁵⁸ Art. 59ia i następane ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1997 ze zm.).

⁵⁹ Za taki instrument nie można, zdaniem autorki, uznać przewidzianych UsłPłU kar pieniężnych nakładanych przez Komisję Nadzoru Finansowego.

⁶⁰ Szeroko na temat pojęcia usługi płatniczej: **K. Korus**, *Pojęcie usługi płatniczej w ustawie o usługach płatniczych*, Monitor Prawa Bankowego 2012/7–8, s. 29–42.

⁶¹ **M. Blocher, W. Iwański**, *Implementacja dyrektywy PAD – uwagi ogólne oraz wątpliwości na gruncie nowelizacji ustawy o usługach płatniczych*, Monitor Prawa Bankowego 2018/4, s. 74–86.

⁶² Pojęcia „podstawowego rachunku płatniczego” nie należy utożsamiać z pojęciem „rachunku bankowego”, które jest pojęciem znacznie szerszym. Oprócz przypadków odmowy otwarcia podstawowego rachunku płatniczego określone w powyżej wskazanej ustawie, odnosząc się do rachunków bankowych, należy mieć na uwadze przepisy ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1115 ze zm.).

na rozwój bezgotówkowych⁶³ form rozliczeń⁶⁴. Ustawodawca enumeratywnie wymienił przypadki, w których możliwa jest odmowa (obligatoryjnie bądź fakultatywnie) zawarcia umowy podstawowego rachunku płatniczego⁶⁵, ale nie wyposażył konsumenta w instrumenty gwarantujące otwarcie podstawowego rachunku płatniczego w przypadku odmowy, która nie znajduje podstaw⁶⁶. Należy także wskazać, że analiza aktualnych regulaminów prowadzenia rachunków bankowych, dostępnych na stronach internetowych banków wykazała, że banki niejednokrotnie zastrzegają sobie prawo do odmowy zawarcia umowy rachunku bankowego czy też przeprowadzenia określonych transakcji bez podania przyczyny, co sprawia, że konsument w praktyce może nie mieć możliwości realizacji prawa do rachunku bankowego, nawet jeżeli nie wystąpią przyczyny uzasadniające odmowę zawarcia umowy przez bank.

4. Podsumowanie

Konkludując, otwartą kwestią pozostaje odpowiedź na pytanie, czy z art. 76 Konstytucji można pośrednio wywieść, że prawo konsumenta do rachunku bankowego jako jednego z aspektów bezpieczeństwa (ściślej – bezpieczeństwa finansowego konsumenta), ale także szerzej łączone z pojęciem godności człowieka, winno być zagwarantowane przez władze publiczne. Mając na uwadze rozważania poczynione przede wszystkim w punkcie 3 artykułu, należy skłonić się ku odpowiedzi twierdzącej. Problem wykluczenia finansowego jest bowiem zauważalny w sferze społeczno-ekonomicznej. Zagadnienia te należy rozpatrywać

⁶³ O znaczeniu obrotu bezgotówkowego por. **A. Iwańczuk-Kaliska**, *Banki komercyjne w Polsce wobec zmian na rynku usług płatniczych*, Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica 2016/4 (324), s. 169–170 oraz **E. Jagodzińska-Komar**, *Zmiany w systemie SEPA i wpływ Dyrektywy PSD2 na rynek usług płatniczych*, Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku Nauki Ekonomiczne 2016/XXIII, s. 151. Obszernie na temat funkcjonowania systemu płatniczego i roli banku centralnego w nadzorze nad tym systemem **A. Iwańczuk-Kaliska**, *Przemiany systemów płatniczych i ich konsekwencje dla banków centralnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2014.

⁶⁴ **B. Bajor**, *Komentarz do art. 1*, w: **B. Bajor, J. Byrski, A. Zalcewicz**, *Ustawa o usługach płatniczych. Komentarz, wyd. II*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587704867/543038>; stan na 11.04.2020 r.

⁶⁵ Art. 59ic ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1997 ze zm.).

⁶⁶ Problem ten został poddany analizie przez Rzecznika Finansowego w dokumencie *Podstawowy Rachunek Płatniczy*, https://rf.gov.pl/pdf/Rachunki_podstawowe_analiza_Rzecznik_Finansowy_pazdziernik2019.pdf; stan na 8.04.2020 r.

także z punktu widzenia ochrony konsumenta jako jednego z przejawów jego ochrony. To na władzach publicznych spoczywa bowiem ciężar działań z jednej strony prewencyjnych, a z drugiej – zmierzających do zniwelowania skutków ocenianego zjawiska.

W związku z powyższym, *de lege ferenda* zasadnym wydaje się być wprowadzenie regulacji gwarantujących bezpośrednio konsumentowi realizację prawa do rachunku w przypadku nieuzasadnionej odmowy przez bank zawarcia umowy rachunku bankowego. Z pewnością warto sięgnąć w tym zakresie do regulacji i doświadczeń francuskich⁶⁷, a mianowicie rozważyć możliwość wprowadzenia mechanizmu wyznaczenia przez organ nadzoru, na wniosek konsumenta, banku (bądź innego podmiotu uprawnionego do prowadzenia rachunku) obowiązującego do otwarcia i prowadzenia tego rachunku bezpłatnie – w minimalnym zakresie obejmującym transakcje przewidziane przez UsłPIU.

Powyższe uwagi dotyczą sytuacji odmowy zawarcia umowy rachunku bankowego, która nie znajduje uzasadnienia w obowiązujących przepisach. Aktualne regulacje, zdaniem autorki, nie spełniają dostatecznie funkcji gwarancyjnej rozważanego prawa konsumenta do rachunku bankowego.

Bibliografia

Akty prawne

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/92/UE z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie porównywalności opłat związanych z rachunkami płatniczymi, przenoszenia rachunku płatniczego oraz dostępu do podstawowego rachunku płatniczego (Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 257/214).
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 ze zm.).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1992 r. w sprawie pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w zakładach pracy (Dz.U., nr 100, poz. 502 ze zm.).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks Cywilny (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1145 ze zm.).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2019 r., poz. 1460 ze zm.).
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 2357 ze zm.).
- Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 2412 ze zm.).
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 659 ze zm.).
- Ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1997 ze zm.).
- Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1115 ze zm.).

⁶⁷ L. Góral, *Prawo...*, s. 53–56.

Opracowania

- Alińska A.**, *Problem wykluczenia finansowego w Polsce*, Ekonomiczne Problemy Usług – Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego 2011/76 (682), s. 9–22.
- Bajor B.**, *Komentarz do art. 1*, w: B. Bajor, J. Byrski, A. Zalcewicz, *Ustawa o usługach płatniczych. Komentarz*, wyd. II [online].
- Bączyk M.**, *Umowy w zakresie czynności bankowych*, w: S. Włodyka (red.), *System Prawa Handlowego, Tom V, Prawo umów handlowych*, C.H. Beck, Warszawa 2006, s. 1071–1274.
- Bień-Kacala A.**, *Bezpieczeństwo w Konstytucji RP z 1997 r. – wstępna diagnoza*, Przegląd Prawa Konstytucyjnego 2015/2 (15), s. 11–28.
- Blocher M., Iwański W.**, *Implementacja dyrektywy PAD – uwagi ogólne oraz wątpliwości na gruncie nowelizacji ustawy o usługach płatniczych*, Monitor Prawa Bankowego 2018/4, s. 74–86.
- Bodyl-Szymala P.**, *Małoletni posiadacze rachunku bankowego*, Prawo Bankowe 2004/12, s. 76–83.
- Complak K.**, *Zasada ochrony godności człowieka normatywnym nakazem obowiązującym prawodawców i organy stosujące prawo*, w: L. Wiśniewski (red.), *Wolności i prawa jednostki oraz ich gwarancje w praktyce*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2006, s. 7–20.
- Cyman D.**, *Kierunki zmian ochrony konsumenta usług finansowych w Unii Europejskiej*, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio H, 2016/L (4), s. 39–47.
- Czarnecka M.**, *Wykluczenie finansowe i integracja finansowa – aspekty terminologiczne*, Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego Studia i Prace/Szkoła Główna Handlowa 2018/1, s. 63–83.
- Fojcik-Mastlaska E.**, w: E. Fojcik-Mastalska (red.), *Prawo Bankowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2009.
- Garlicki L.**, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2018.
- Garlicki L., Derlatka M.**, *Komentarz do art. 76*, w: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom II*, wyd. II [online].
- Gloukowiezoff G.**, *Le droit au compte: promesse tenue?*, RDSS 2014.
- Głuchowski P.M.**, *Umowa rachunku w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej* [online].
- Góral L.**, *Prawo do rachunku bankowego i podstawowych usług bankowych jako fundamentalne prawo konsumenta na rynku usług bankowych we Francji*, w: M. Jagielska, E. Sługocka-Krupa, K. Podgórski (red.), *Ochrona konsumenta na rynku usług*, C.H. Beck, Warszawa 2016, s. 48–60.
- Góral L.**, *Prawo do rachunku bankowego jako fundamentalne prawo konsumenta usług bankowych w Unii Europejskiej*, w: E. Rutkowska-Tomaszewska (red.), *Ochrona klienta na rynku usług finansowych w świetle aktualnych problemów i regulacji prawnych*, C.H. Beck, Warszawa 2017, s. 161–176.
- Góral L.**, *Zintegrowany model publicznoprawnych instytucji ochrony rynku bankowego we Francji i w Polsce*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.
- Iwańczuk-Kaliska A.**, *Banki komercyjne w Polsce wobec zmian na rynku usług płatniczych*, Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Oeconomica 2016/4 (324), s. 167–179.
- Iwańczuk-Kaliska A.**, *Przemiany systemów płatniczych i ich konsekwencje dla banków centralnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2014.
- Jagodzińska-Komar E.**, *Zmiany w systemie SEPA i wpływ Dyrektywy PSD2 na rynek usług płatniczych*, Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku, Nauki Ekonomiczne 2016/XXIII, s. 145–152.
- Jajuga K.**, *Elementy nauki o finansach. Kategorie i instrumenty finansowe*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007.
- Jakimowicz W.**, *Publiczne prawo podmiotowe*, Zakamycze, Kraków 2002.
- Jurkowska-Zeidler A.**, *Aktualne problemy ochrony klienta na rynku bankowym z perspektywy działalności Rzecznika Finansowego*, Gdańskie Studia Prawnicze 2018/39, s. 29–43.

- Jurkowska-Zeidler A.**, *Konsekwencje zmian w systemie ochrony konsumenta usług finansowych*, Gdańskie Studia Prawnicze 2016/36, s. 193–208.
- Jurkowska-Zeidler A.**, *Rzecznik Finansowy: nowa instytucja ochrony klienta na rynku usług finansowych*, Gdańskie Studia Prawnicze 2017/38, s. 351–366.
- Kalus S.**, *Komentarz do art. 22(1), w: Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna (art. 1–125)* [online].
- Kaszubski R.W.**, *Funkcjonalne źródła prawa bankowego publicznego*, Wolters Kluwer, Kraków 2006.
- Kawulski A.**, *Prawo bankowe. Komentarz* [online].
- Kawulski A.**, *Prawo bankowe. Vademecum dla kandydatów na aplikacje prawnicze oraz prawników przygotowujących się do egzaminów zawodowych*, Europejska Wyższa Szkoła Prawa i Administracji, Warszawa 2010.
- Korus K.**, *Pojęcie usługi płatniczej w ustawie o usługach płatniczych*, Monitor Prawa Bankowego 2012/7–8, s. 29–42.
- Kwaśnicki W., Rutkowska-Tomaszewska E.** (red.), *Ekonomia jako dyscyplina naukowa i kierunek kształcenia. Aktualne trendy i pożądan kierunki zmian*, Diffin, Warszawa 2020.
- Lawrynowicz-Miklaszewicz M.**, *Koncepcja istoty wolności i praw jednostki oraz aspekt formalny ich ograniczenia*, Przegląd Prawa Konstytucyjnego 2014/4 (20), s. 73–93.
- Łętowska E.**, *Recenzja: P. Miklaszewicz, Obowiązki informacyjne w umowach z udziałem konsumentów na tle prawa Unii Europejskiej*, Warszawa 2008, Państwo i Prawo 2009/5, s. 123–126.
- Łętowska E.**, *Wpływ Konstytucji na prawo cywilne*, w: M. Wyrzykowski (red.), *Konstytucyjne podstawy systemu prawa*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2001, s. 131–141.
- Miklaszewicz P.**, *Obowiązki informacyjne w umowach z udziałem konsumentów na tle prawa Unii Europejskiej*, Wolters Kluwer, Warszawa 2008.
- Mojak J.**, *Pojęcie czynności bankowych. Regulacja działalności banków a prawo handlowe*, Lubelskie Wydawnictwa Prawnicze, Lublin 2010.
- Monkiewicz J., Rutkowska-Tomaszewska E.** (red.), *Ochrona konsumenta na polskim i międzynarodowym rynku finansowym*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.
- Niczyporuk A.**, *Ochrona interesów konsumenta na rynku detalicznych usług bankowych w Polsce na tle Unii Europejskiej*, CeDeWu, Warszawa 2018.
- Niezbecka E.**, *Treść umowy – prawa i obowiązki stron*, w: A. Kidyba (red.), *Kodeksowe umowy handlowe* [online].
- Nowacki J.**, *Prawo publiczne – prawo prywatne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1992.
- Ofiarski Z.**, *Prawo bankowe. Komentarz* [online].
- Pacak M.**, *Komentarz do art. 2*, w: M. Pacak, *Usługi płatnicze. Komentarz*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587452982/250422>; stan na 11.04.2020.
- Pyrzyńska A.**, *Wzorzec umowy jako źródło zastrzeżenia odsetek w stosunkach bankowych*, Prawo Bankowe 2008/1, s. 20–23.
- Pyziół W.**, *Umowa rachunku bankowego*, Wydawnictwa Prawnicze PWN, Warszawa 1997.
- Pyziół W.**, *Umowa rachunku bankowego*, w: Z. Radwański (red. serii), J. Panowicz-Lipska (red.), *System Prawa Prywatnego. t. 8, Prawo zobowiązań, Część szczegółowa*, C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 469–540.
- Pyziół W., Walaszek-Pyziół A.**, *Pozycja prawna banku jako wykonawcy usług transferu środków pieniężnych*, Przegląd Prawa Handlowego 2012/3, s. 4–13.
- Radwański Z.**, *Prawo cywilne – część ogólna*, C.H. Beck, Warszawa 2004.

- Rutkowska-Tomaszewska E.**, *Bankowość konsumencka*, w: W. Góralczyk (red.), *Problemy współczesnej bankowości. Zagadnienia prawne* [online].
- Rutkowska-Tomaszewska E.**, *Ochrona prawna klienta na rynku usług bankowych*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Rutkowska-Tomaszewska E.**, *Zakres podmiotowy ochrony klienta i jej mechanizmy na tle regulacji dotyczących dystrybucji ubezpieczeń*, w: B. Gnela, M. Szaraniec (red.), *Dystrybucja usług ubezpieczeniowych: wybrane zagadnienia prawne*, Difin, Warszawa 2017, s. 83–107.
- Rutkowska-Tomaszewska E.** (red.), *Informacja na rynku usług finansowych*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2019.
- Saffjan M.**, w: M. Saffjan (red.), *System prawa prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna*, tom I, C.H. Beck, Warszawa 2012, s. 31–51.
- Skory M.**, *Klauzule abuzywne w polskim prawie ochrony konsumenta* [online].
- Skrzydło W.**, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. VII [online].
- Skubisz-Kęпка K.**, *Komentarz do art. 384*, w: M. Fras, M. Habdas, *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna (art. 353–534)* [online].
- Sokolowski T.**, *Komentarz do art. 22(1)*, w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna*, wyd. II [online].
- Srokosz W.**, *Czynności bankowe zastrzeżone dla banków*, Branta, Bydgoszcz–Wrocław 2003.
- Stępkowski A.**, *Problem „istoty” prawa podstawowego w perspektywie klasycznych teorii prawa podmiotowego*, Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie 2013/13/4, s. 115–126.
- Stola E.**, *Ubankowanie społeczeństwa a rozwój sektora bankowego w Polsce*, Rozprawy Ubezpieczeniowe. Konsument na rynku usług finansowych 2018/4/30, s. 81–95.
- Śledzińska-Simon A.**, *Analiza proporcjonalności ograniczeń konstytucyjnych praw i wolności. Teoria i praktyka*, Wrocław 2019.
- Tollik R.**, *O niecelowości usuwania z polskiego kodeksu cywilnego przepisów o rachunku bankowym (art. 725–733) i przenoszenia ich do ustawy Prawo bankowe*, Bank i Kredyt 2003/10, s. 46–50.
- Waliszewski K., Czechowska D.I.**, *Instytucje bankowe i niebankowe na rynku detalicznych usług finansowych w Polsce*, CeDeWu, Warszawa 2019.
- Węgrzyn J.**, *Prawo konsumenta do informacji w Konstytucji RP i w prawie unijnym*, Prawnicza, i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2013.
- Wojtczak D.**, *Usługi bankowe w regulacjach Unii Europejskiej* [online].
- Zaradkiewicz K.**, *Instytucjonalizacja wolności majątkowej*, tom XLV Studiów i Materiałów Trybunału Konstytucyjnego, Warszawa 2013.
- Żabiński Z.**, *Umowa rachunku bankowego*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1967.

Orzecznictwo

- Wyrok SN z 13.04.2005 r., IV CK 663/04.
- Wyrok TK z 25 maja 1999 r., sygn. SK 9/98.
- Wyrok TK z 26 września 2000 r., sygn. akt P 11/99.
- Wyrok TK z 13 września 2005 r., sygn. akt K 38/04.
- Wyrok TK z 17 marca 2008 r., sygn. akt K 32/05.
- Wyrok TK z 2 grudnia 2008 r., sygn. akt K 37/07.
- Wyrok TK z 13 września 2011 r., sygn. akt K 8/09.

Strony internetowe

<http://documents.worldbank.org/curated/en/332881525873182837/pdf/126033-PUB-PUBLIC-pubdate-4-19-2018.pdf>

<http://nowewyrazy.uw.edu.pl/haslo/ubankowienie.html>

<https://pieniadze.rp.pl/oszczednosci/konta-bankowe/19875-odmowa-zalozenia-konta-przez-internet>,

<https://sjp.pwn.pl/slowniki/rachunek.html>

<https://subiektywnieofinansach.pl/nie-zgodzil-sie-na-dziwny-zwyczaj-banku-wiec-ten-odmowil-mu-prowadzenia-konta-czy-przy-okazji-bank-zlamal-swoje-wlasne-zasady/>

Materiały źródłowe

Analiza Rzecznika Finansowego *Podstawowy Rachunek Platniczy*, https://rf.gov.pl/pdf/Rachunki_podstawowe_analiza_Rzecznik_Finansowy_pazdziernik2019.pdf

Opracowanie Doradczego Komitetu Naukowego przy Rzeczniku Finansowym – *Diagnoza stanu badań nad ochroną klientów rynku finansowego w Polsce. Raport otwarcia*, https://rf.gov.pl/pdf/DKN_Raport_Otwarcia.pdf

Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 5 czerwca 2008 r. w sprawie Zielonej Księgi w sprawie detalicznych usług finansowych na jednolitym rynku (2007/2287(INI)) (Dz. U. UE. C. z 2009 r. str. 285).

Marta SAGAN

**THE RIGHT TO A BANK ACCOUNT AS AN ASPECT OF CONSUMER PROTECTION
SELECTED ISSUES****Abstract**

Background: The article is concerned with the issue of consumer access to the bank account as an instrument that nowadays is essentially indispensable to everyday existence. Due to the regulation of issues related to the subject of the study, it adopts a multidisciplinary character; in addition to regulations provided in the broadly understood banking law, reference should be made to civil and constitutional law. Furthermore, this issue was not widely commented in the Polish banking law doctrine.

Research purpose: To prove that, in the author's opinion, there are no applicable provisions guaranteeing the consumer's right to a bank account. Therefore, the following structure of the text was adopted: the introductory issues set out the background for further analysis along with citing relevant statistical data, then focusing in on the basic concepts for the development of the study – consumer, bank account and bank account agreement, as well as the consumer's right to a bank account in the context of security and financial exclusion. The summary includes the conclusions drawn from the conducted considerations, which boil down to the statement that the current regulations lack regulations sufficiently guarantee the consumer's right to a bank account.

Methods: The research was carried out using the formal-dogmatic method, while only a secondary way was used a non-legal method, the analysis of statistical data.

Conclusions: The conclusion of the conducted considerations is the legitimacy of introducing regulations stronger guaranteeing the consumer the right to a bank account in the event of an unjustified refusal to conclude it.

Keywords: banking account, consumer, right to, bank account agreement.